

آشنایی با حقوق مدنی

و

سیاسی در اسلام

مؤلف:

حبیب الله حسینی

عضو هیئت علمی و مدیر گروه معارف

دانشگاه علوم پزشکی کاشان

انتشارات پیام امین

سرشت‌نامه: یوسفی، حبیب الله، ۱۳۳۲.

عنوان و نام پدیدآورنده: آشنایی با حقوق مدنی و سیاسی در اسلام

مؤلف: حبیب الله یوسفی.

مشخصات ناشر: آران و بیدگل: پیام امین، ۱۳۹۲.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۸۲۲-۵-۴

وضعیت فهرست نویسی: قیفا (چاپ اول).

یادداشت: چاپ اول: ۱۳۹۲ (قیفا)

یادداشت: کتابخانه: ص ۱۶۷-۱۶۸.

موضوع: اسلام و حقوق، حقوق مدنی، جنبه‌های مذهبی، اسلام و حقوق مدنی (فقه)، اسلام و

اسلام، حقوق در (اسلام).

تاریخ بندی کشور: ۱۳۹۲ ۵ آ ۹ ی ۲۳۰/۱ BP

رده بندی دیو: ۲۹۷/۵۸۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۱

انتشارات پیام امین

* آشنایی با حقوق مدنی و سیاسی در اسلام

* حبیب الله یوسفی

* ویراستار: اکرم سادات و اعظم سادات سیدین تبار.

* حروف‌نگاری: انتشارات پیام امین آران و بیدگل

* چاپ اول / ۱۳۹۲ / ۱۰۰۰ تیراژ.

* چاپخانه: نهضت

* شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۸۲۲-۵-۴

* حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

* قیمت: ۷۵۰۰ تومان.

مراکز پخش: ۱- آران و بیدگل، بلوار مطهری، کوی حکمت ۴، انتشارات پیام امین، تلفن: ۲۷۵۲۸۵۹ (۰۳۶۲)

تلفکس: ۲۷۵۲۴۰۳ (۰۳۶۲) همراه: ۰۹۳۶۰۶۲۰۷۷۵ (سیدی تبار)، ۰۹۱۳۳۶۱۱۱۲۱ (یوسفی)

۲- کاشان، چهار آیت الله کاشانی، خانه کتاب کاشان. تلفن: ۰۳۶۱)۴۲۶۶۹۲۰-۲

۳- دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کتابفروشی دانشگاه.

فهرست مطالب

مقدمه ۹

بخش اول: کلیات

فصل اول: مفاهیم	۱۴
گفتار اول: مفهوم حق	۱۴
گفتار دوم: مفهوم حقوق	۱۵
گفتار سوم: مفهوم تکلیف	۱۶
گفتار چهارم: رابطه بین حق و تکلیف	۱۷
فصل دوم: ارکان و اقسام حق	۲۰
گفتار اول: ارکان حق	۲۰
گفتار دوم: اقسام حق	۲۰
فصل سوم: کاربرد حق و حقوق	۲۲
گفتار اول: کاربرد کلمه‌ی «حق»	۲۲
گفتار دوم: کاربرد رعایت حق و حقوق	۲۳
فصل چهارم: اهمیت و ترتب حقوق	۲۴

بخش دوم: مبانی و ویژگی‌های نظام حقوقی اسلام

فصل اول: اجتماعی بودن بشر و نیازمندی او به قوانین	۲۶
فصل دوم: حقوق طبیعی و فطری بشر	۳۰
فصل سوم: خاستگاه و منشأ حقوق	۳۲

۳۲	۱- نظریه‌ی حقوق طبیعی
۳۲	نقد این نظریه
۳۴	۲- نظریه‌ی «پوزیتیویسم حقوقی» یا «توافق جمعی»
۳۵	نقد این نظریه
۳۷	۳- نظریه‌ی اسلام
۳۸	فصل سوم: نقش انبیاء (ع) در شکوفایی استعدادها
۴۱	فصل پنجم: تأکید اسلام بر تکلیف‌گرایی و احساس مسئولیت
۴۵	فصل ششم: اسلام و حقوق بشر
۴۵	گفتار اول: تاریخچه‌ی حقوق بشر
۴۶	گفتار دوم: محتوا و مواد اعدامیه
۴۷	گفتار سوم: بررسی و بیان نقاط مثبت و منفی اعلامیه

بخش سوم: حقوق مدنی و اجتماعی

۵۲	فصل اول: حق حیات و معیشت از دید اسلام
۵۴	گفتار اول: رابطه‌ی حق حیات با قصاص و اعدام
۵۸	گفتار دوم: حق حیات و خودکشی
۵۹	گفتار سوم: رابطه‌ی حق حیات و سقط جنین
۶۱	گفتار چهارم: تعارض حق حیات انسان با بقیه‌ی مخلوقات
۶۲	گفتار پنجم: تعارض حق حیات فرد و جامعه
۶۴	گفتار ششم: حق حیات جسمانی و حیات انسانی
۶۶	گفتار هفتم: حق حیات و شهادت طلبی

فصل دوم: حق تعلیم و تربیت و رشد و کمال ۶۹

فصل سوم: حق آزادی ۷۲

گفتار اول: آزادی اندیشه ۷۳

گفتار دوم: آزادی عقیده ۷۴

گفتار سوم: آزادی بیان و قلم ۷۸

فصل چهارم: حق انتخاب مسکن، وطن، شغل و ۸۱

فصل پنجم: حق امنیت (جانی، مالی، فردی و اجتماعی) ۸۹

فصل ششم: عدالت اجتماعی یا استیفای حقوق ۹۵

بخش چهارم: حقوق سیاسی

فصل اول: حقوق مساوی مردم و حکومت ۹۸

گفتار اول: حقوق حکومت بر مردم ۱۰۰

گفتار دوم: حقوق مردم بر حکومت ۱۰۵

فصل دوم: حق حاکمیت و دخالت در سرنوشت جامعه ۱۱۱

فصل سوم: حق نظارت عمومی و اصلاح جامعه ۱۱۴

گفتار اول: رابطه‌ی حق حاکمیت با نظارت عمومی ۱۱۶

گفتار دوم: چالش‌های حق نظارت ۱۱۷

فصل چهارم: حق دفاع مشروع ۱۱۹

گفتار اول: جنگ با پیمان‌شکنان متجاوز ۱۲۱

گفتار دوم: جنگ با توطئه‌کنندگان فتنه‌جو ۱۲۱

گفتار سوم: جنگ با ظالمین و ستمگران ۱۲۲

بخش پنجم: حقوق اصناف و اقلیت‌ها

فصل اول: حقوق زن	۱۲۴
گفتار اول: مشترکات و تساوی‌های زن و مرد	۱۲۵
گفتار دوم: خصوصیات و ویژگی‌های صنفی زن و مرد	۱۲۹
گفتار سوم: علت وجود تفاوت‌های حقوقی	۱۳۴
فصل دوم: نهضت فمینیسم برای زنان چه کرد؟	۱۴۸
فصل سوم: حقوق کودک	۱۵۴
فصل چهارم: حقوق اقلیت‌ها	۱۵۶
فصل پنجم: حقوق و روابط بین الملل از نظر اسلام	۱۶۰
فصل ششم: حقوق اصناف	۱۶۴
منابع و مآخذ	۱۶۵

مقدمه

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا إِعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى».

از آنجایی که خالق جهان و انسان، خداوند حکیم است و با آفرینش این دادها و استحقاق‌های مختلف در وجود انسان و موجودات دیگر منشأ پدیدار شدن حقوق است، ایمان به خداوند و اقدام در عمل به دستورات او، رعایت حقوق همه را در پی خواهد داشت.

ادیان الهی با مبانی اسلامی تنها به حقوق مختلف انسان‌ها و زوایای ریز آن توجه فوق‌العاده دارند، بلکه به حقوق حیوانات و طبیعت نیز دقت کافی نموده و با مکتب‌ها و نظام‌های حقوقی ساخته شده برای بشر قابل مقایسه نیست.

امروزه، دغدغه‌ی بسیاری از اندیشمندان جهان حقوق از دست رفته‌ی بشر است و در این راستا اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر (مصوب سال ۱۹۴۸ میلادی)، میثاق‌ها و کنوانسیون‌هایی به تصویب رسانده^۱ و بر اجرایی آنها پافشاری دارند.

۱. «ای اهل ایمان! همواره (در همه امور) قیام کننده، برای خدا و گواهان به عدل و داد باشید. دشمنی یا گروهی، شما را بر آن دارد که عدالت نورزید. عدالت کنید که عدالت ورزی به پروردگاری نزدیک تر است». مانده، آیه ۸.

۲. «از جمله میثاق بین المللی: حقوق مدنی و سیاسی (مصوب سال ۱۹۶۶ میلادی) و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب سال ۱۹۶۶ میلادی) و کنوانسیون بین المللی محو هر نوع تبعیض نژادی (مصوب سال ۱۹۶۵ میلادی) و کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (مصوب سال ۱۹۷۹ میلادی) و کنوانسیون حقوق کودک (مصوب سال ۱۹۸۹ میلادی) است».

اما وقتی به اوضاع جهانی و جامعه‌ی انسانی از جمله کشورهای اسلامی نگاه می‌کنیم، روز به روز فساد و تباهی، ظلم و ستم، تعدی و تجاوز به حقوق یکدیگر بیشتر می‌شود و برای مظلومان جهان، فریادرسی وجود ندارد.

در این میان، چنین به نظر می‌رسد که تبلیغات بیش از حد «حق‌خواهی» آن هم، نه به معنای حق‌مداری و رعایت حقوق یکدیگر، بلکه به معنای خودخواهی و اومانیستی آن که زیربنای فکری جامع غربی قرار گرفته، موجب تضییع منکلات بین‌المللی را فراهم آورده است.

اگر بشر امروز دین برگردد و حق و تکلیف را با هم مرور کند و به جای اینکه شعار بدهد که «حق من چه شد؟» به این فکر کند که به عنوان یک انسان یا یک جامعه، تکلیف من نسبت به دیگران چیست؟ اوضاع اسفبار فعلی رو به بهبودی خواهد گذاشت.

مردم عزیز کشور جمهوری اسلامی نیز باید بر تبلیغات و حق‌خواهی بین‌المللی به معنای غربی آن نبوده‌اند، چنانچه هر کمی دنبال حق‌آزادی و منافع خود است و به حقوق دیگران، رعایت حق و انصاف کم می‌کند. همچنین عدم آگاهی لازم نسبت به حقوق یکدیگر و طبع انسانی «المحتاج

لایبری الا حاجته^۱ نیز عامل دیگری است، بر اینکه حقوق یکدیگر رعایت نشود و فریاد همه بلند باشد که عدالت کجاست؟ انصاف چه شده؟ حق ما کجاست؟ آیا برای این نوع مشکلات فردی و اجتماعی راه حلی وجود دارد یا خیر؟ آیا اسلام، نظام حقوقی جامع و کاملی ارائه کرده است یا خیر؟ آیا اسلام، تکلیف مدار است یا حق مدار؟ آیا تکلیف مداری به رعایت حقوق دیگران باز می‌گردد و آیا تقوی دینی، موجب رعایت حقوق یکدیگر می‌شود و رعایت حقوق از ستم، تلبس، ظلم و تعدی جلوگیری می‌کند؟ آیا اسلام، حقوق همه‌ی اقشار و اصناف رعایت نموده است؟ اسلام برای اجرایی کردن حقوق و قوانین خود، چه راه حلی دارد؟ تفاوت اسلام با مکاتب حقوقی دیگر چیست؟ و ده‌ها سؤال از این قبیل، بحث‌هایی است که ضرورت تدریس حقوق اجتماعی و سیاسی را برای دانشجویان کشور ایجاب می‌کند. در این مجموعه، مختصراً به بعضی از این سؤالات پاسخ داده شده است.

این کتاب در ۵ بخش تدوین شده که عبارتند از: بخش اول: کلیات، بخش دوم: مبانی و ویژگی‌های نظام حقوق اسلام، بخش سوم: حقوق مدنی، بخش چهارم: حقوق سیاسی و بخش پنجم: حقوق اصناف و اقلیت‌ها می‌باشد. این‌که امور ذیل مد نظر نویسنده بوده:

* رعایت سرفصل‌های مصوب توسط معاونت محترم امور اساتید

* رعایت امانتداری در نقل مطالب از دیگران

* توجه و تمرکز ویژه بر قرآن و نهج‌البلاغه به عنوان دو منبع اصیل اسلامی

* استفاده از کتب معتبر و روایات مستند

* رعایت ساده نویسی.

امید است در آینده، برای آموزش حقوق اساسی و اسلامی به فرزندان عزیز

کشور تلاش بیشتری انجام گیرد تا کمتر شاهد حق‌کشی‌ها و نامردمی‌های

اجتماعی و سیاسی باشیم.

حبیب اله یوسفی

دی ماه ۹۲

www.Habib.Yousofi.ir